

Tietoja suomalaisten oloista Amerikassa

Kirjoitti

Johannes Bööck.

Kurja on se, joka kansallisuuttaan halveksii;
Varempi olisi ollut sen nuorena kuolla,
Koka ei synnyttämäatansa puolla.

Ote Petosin runoista.

Helsingissä,

J. Simeliuksen perillisten kirjapaino osakeyhtiö,

1902.

Hinta: 50 penniä.

Esipuhe.

Päätin kirjoittaa vähän kansalaistemme oloista Amerikassa, vaikka en ole kirjailija, kun kuulin niin monen walittawan että wäärän tiedon wuoksi on lähtö tapahtunut. Kirjoituksia on kyllä ollut ennestin Amerikasta, waan niissä useat on waan tuoneet esille Amerikan suuruuksia, jotka pikemmin hurmaa lähtemiseen kun poisjäämiseen, joten kirjoituksellani haluaisin tuoda edes osan Amerikan huonoista puolistakin näkyviin. Koska olen tottumaton kirjailija, pyhdän täten arw. lukijoilta anteeksi monet wirheeni, jotka kirjassani esiintywät.

Helsingissä Helmikuulla 1902.

Tekijä.

Sähdimme Wapun aattoyönä Hangosta. Ameri-
rikaan lähtewiä oli noin kolmensadan paikoille
ja jokaisella kolmannen luokan matkustajalla
piti olla ruoka- ja kahwiastiat sekä weitsi ja lusikka.
Sen lisäksi huonohampaallisen oli tarpeellista wa-
rustaa pehmeää leipää mukaansa, jos tahtoi jotenkin
tulla toimeen, sillä laiwan leipä oli kowaa että se
kalifi kun laudan palat ja se ei tahtonut liota we-
desjäkään.

Kun laiva oli kulkenut wähan aikaa merelle
päin, niin komennettiin kolmannen luokan matkusta-
jat eräästä aukosta alas, niinkuin kaimon suusta
maakuoppaan, jossa oli parin tai kolmen neliösylen
aukeama keskellä ja ympäri laitoja oli makuulawat,
kolmesja ferrokjesja höyläämättömistä laudoista, ilman
wäliseinä ja heikko walo kuumotti aukosta, joten
kammottawaa oli sinne möyriä, waan sinne piti mennä
kun ei parempata riittänyt. Alas päästyäni koetin
tunkea laitapuoleen, olkapää edellä, wäskey kädessä,
poika perässä, löytämään makuusijaa ja kun sain la-
wan syrjästä kiinni, niin käskin pojan kyykistymään
piilosempaan loween ja itse kopeloitsin pitkin makuu-
sijan laitaa, tunnustellen jos makuutilaa löytyisi,

waan kaikilla oli väskynä, muita matkapaineita ja ihmisiä makuusijoilla, joten riensin pojan tykö ja sanoin, että mennään ylös kannelle. Taas olkapää edellä, wetäen poikaa ja väskynä perässä, riensin aukkoa kohden, naisten ja lasten täyttä suuta parkuessa, waan tungoksessa yhtyi meihin eräs waimo, jolla oli puolen vuoden vanha lapsi käsiwarrella ja kolme lasta ympärillään. Hän sanoi: „Mutta Herran tähden meitäkin pois, ettemme tärwenny kaikki.” Sen kuultua useimmat naiset, joilla oli lapsia ja niiden miehet sekä neljä Pohjan tyttöä ryntäsi aukkoa kohden; waan aukolla tulikin tena eteen, sillä aukon rapusten joka askel oli ales pyrkimillä täytetty. Nyt ei auttanut muuta kun nöyrä pyyntö: menkää hyvät miehet takasin; meitä on täällä joukko tulossa ylös, niin tekin pääsette paremmin ales ja kun heillä ei ollut jalansijaa alalaattiasa, niin he pakenivat ja me perässä, noin 20:nen paikoilla. Kannelle päästyämme etsimme tuulen suojaa ja kyyristyimme kaikki muut, waan minä menin perämiehen tykö pyytämään jos saataisi jossain toisessa komerossa yösuojaa. Hän ensin tiuskasi: „Sinne on ennenkin niin paljon mahtunut”, waan minä sanoin: „Olkoon waan ennen mahtunut, waan menkää katsomaan, kuinka täysi se nyt on, ja sieltä on waimot ja lapset pyytäneet itkulla ja rukouksella pois päästä, niin heitä olisi kowin waikea pakottaa sinne takasin ja kannella ne kylmettyivät.” Sitten perämies wähän myöntyi sanoen jos löytyisi tilaa, waan sitä ei hänen toimesta näyttänyt löytyvän, joten menin katteinin tykö ja esitin hänelle

asian. Hän heti wihelsi miehen luokse ja käski laittamaan meille toisessa ruumassa makuutilaa, waan mies sanoi, että se on matkustawaisten arkkuja täynnä, waan katteini käski siotella arkkuja niin paljon, että pääsee makuulawalle maate; niin mies meni ja kuoron perästä antoi luvan mennä ales ja niin mentiin miehet edellä, että woitiin auttaa naiset ja lapset, melkein pystysuorista rappusista ales ja sitten miehet jakaantuivat ja alkoivat nakata lapsia kädestä käteen niinkuin jokiritoppia ja sitte autettiin naiset makuulawan wiereen ja sitte jokainen kömpi paljaille laudoille maate ja niin ensi yö meni.

Uamulla laiwamiehet panivat arkut yhdelle laidalle, niin sitte olo näytti jotenkin hywältä, waikka ei ollut pöytää eikä istuinlawitjaa, joten täytyi syödä istuen permannolla tahi seisoen makuulawan laidalla ja jotkut söivät kylellään makuulawalla, joita oli kolme kerrosta, joiden välit oliwat niin matalat, ettei mahtunut istumaan. Krommassa ruumassa oli kaikki samalla tavalla. Seuraavana aamuna klo 5 tuli meidän ruumaamme pohjan poika, tanssien laattialla ja laulaen kowalla äänellä:

Dillun lillun lallaa
Missä minun henttuni ollee
Sille aamuryypyn annan.

Heti pohjantytöt nostiwat päätään ja hän otti wiinapullon taskustaan ja tarjosi heille ja he ryypäsivät pullon suusta niinkuin wanhat juopot aina-kin. Tuon pojan reuhoaminen ärsytti nukkuvia ih-

misiä, niin että Helsingin waimo tiuskasi: „Mistä finä senkin tyhmä tollo olet tänne tullut nukkuvia pelättämään”, ja „tuonkaltaisia tyttöjä emme ole koskaan ennen nähneet, jotka juoppojen taskusta wiinaa juopi, nuo inhottawat pitäisi ajaa heti ruumasta ulos.” Siitä poika alkoi ylvästellä waimoilte, waan samalla pari miestä nosti päänsä ylös ja toinen kirjasi kowasti: „Senkö töllö, korjaa luusi heti pois täältä, ettei minun tarwitse tulla sinulle reikää näyttämään.” Poika heti hiljentyi ja lähti pois, muristen mennessään ruotsinselkaiستا juomea. Hänen mentyä olo hiljentyi ruumassa ja päivä selkisi kirkaaksi, waan suurustan jälkeen alkoi tuulemaan ja laiva alkoi keikka kowasti, joten ihmiset tulimat merikeiksi.

Kun Tanskan satamaan päästiin, tuli iso joukko kaupustelijoita laiturille kori kädesä, tarjoten monenlaisia tawaroita. Heiltä ostettiin pehmeää leipää ja muita tarpeita. Samalla tuli pieni wene laivan ulkosyrjälle ja siinä mies otti pulloja käteensä ja sano: „Tuo rohtopullo maksaa niin — ja tuo niin paljon, joka panee rahan nyöriin ja laskee ales, niin saapi pullon” ja heti alkoi paperimyytöjen laittaminen ja ales lasku, mies pani nyöriin potun faulaan ja sitten wedettiin paikalla ylös, jota onkimista tehtiin koko ahkerasti. Kun laivan päälliköt huomasiwat tämän onkimisen, niin he ajoimat rohtokauppiat pois ja niin jäi monta ilman rohtoja, waan ne juoksiwat lähimpään kauppaan hakemaan pullollisen, etteivät olisi muita huonommat ja niin warustettuna

lähdettiin matkaa jatkamaan Hüllia kohden, johonka päästiin jotenkin terweinä, waan matkalla täytyi pitää huolena yölläkin, ettei waan kukaan peittäisi aukoa, ettemme tukehuisi löyhkästä, katsomatta sitä jos lapset wilustuimat tahi ei. Hüllin satamaan päästyä kohtasi meitä synkkä näkö. Kaikkialla waan sawua ja sawupiippuja sekä mustuneita rakennuksia, joten tuli mieleen huokaus, että wieläköhän Jumala juopi meidän päästä takaisin Tanskan ja Suomen iloisia sekä waloisia rantoja näkemään. Rantalaiturille oli mentävä ja tawarat tuotiin perässä ja tulipa sinne tullimieskin lasit nenällä ja lausui pari kertaa mahtawasti englannin kielessä: „Arkut auki”, waan kukaan ei awannut, syystä kun emme ymmärtäneet. Joku kumppani haki tulkin ja kun hän käski suomenkielellä, niin heti kaikki aukasiwat arkkunsa, mutta kun hän tuli minun kapsäkkinin tykö, niin hän mielistyi siihen kowasti, kun näki sikaaria ja paperossia sekä sano, että ne owat tullattawat. Tähän wastasin, että „tullatkaa waan, jos laki niin sen määrää.” Tähän hän sano, että aijoin kawaltaa tullia kun en heti auwasjut laukkuani kun hän käski. Tämän minä tietysti sanoin waleeksi, koska aukasin heti kun ymmärtsin käskyn, waan hän sano mahtawasti, että otan tupakat takawarikkoon ja teidän pitää tulla kanssani, niin huomenna saatte wastata oikeudessa kawaluksesta, waan jos teillä on rahaa jättää tulliin sakonoja, niin saatte mennä. Rysyttyni häneltä, paljonko hän minulta waati Suomen rahassa, hän heti rupefi laskemaan ja sano noin sata marckaa, johon

wastain, että jos teette selvän ja asianmukaisen kuitin, että siitä on parempi tiliä tehdä, niin jätän rahan. Tulkin lausuttua sanani hän kerran katsoi minua tuimasti ja sitte alkoi kirjoittamaan. Kuitin valmistuttua annoin rahan ja sitte lähdin matkalle jälleen.

Nyt jätän matkakertomuksen vähäksi aikaa ja kerron tuon tullirettelön loppuun asti. Salumettiin päästyäni tuo tullirettelö se waan kufutti mieltäni koska ajattelin, että tuosta wäylästä kulkee paljon kofematonta kansaa läpi, joiden tarwitjee näyttää, ettei Suomalaista noin waan saa wetää nenästä tefofyillä, joten aloin kyhätä walitusta Englannin tulliwirastolle, waatien tupakasta maksua ja rahat takaisin. Wähän jälkeen kirjoitin asiasta Eastonille, mainiten pari agenttia todistajaksi; eikä kauwan sen jälkeen wiipynyt, kun tuli Englannista lyhyt päätöslause, että „emme ole katsoneet teitä tullin kawaltajaksi, joten lähetämme 6 1/2 punnan wexelin tupakan korwaukseksi, joka tekee Suomen rahassa yli 160 markkaa.” Tässä oli noin 1 punta yli tawaran hinnan, kaiketi kirjoituspalkaksi.

Hullin jätämästä läksimme ajemaa kohden, juuret wanffurit edellä, täytetyt tawaroilla, joiden jalestä siirtolaiset marssi. Kadun syrjillä oli paljon likaisia lapsia, jotka kirkuiwat kowasti ja tunkeilivat meidän käsiin ja liepeisiin kiinni, pyytäen rahaa ja tupakkaa. Usemalle päästyä lasrettiin siirtolaiset luetelon jälkeen ja sitte he johdettiin waunuihin, jossa fonduktöörit laskiwat waunun siwuista siijään mää-

rätty luku joka koppeloon ja sitten löiwät owet kiinni, joten saatiin olla kuten arestantit siihen asti, kun taas ulos päästettiin. Noissa koppeloissa sai istua wastakkain kahdessa rivissä ja niin saatiin kulkea, toiset etuperin ja toiset takaperin. Ei wettä eikä muita mukawuuksia näissä waunuissa ollut, niin että moni rupefi woimaan pahoin ja tätä saimme kaikki kärsiä siksi, kun meitä ulos päästettiin, joten se tuntui siltä, kuin Englannissa olisi rautatiet laitettu kuruituswankeuteen tuomituille eikä wapaille ihmisille.

Lähtömme Hullista tapahtui pimeässä, joten ei nähty seutua ennenkun aamulla vähän aikaa ja silloinkin kulettiin aika ajoin tunnelissa ja se kun nähtiin, näytti olewan kaikki wiljeltyä maata. Metsää ei nähty muuta kun istutettua talojen ympärillä. Usemalle päästyä alettiin taas nahkapojan marssi pitkin Glasgowin katuja ja siellä näkyi kaikkialla taas mustuneita huoneita ja likaisia, kirkuwia lapsia niinkuin Hullisjakin. Kun päästiin Glasgowin siirtolais-hotelliin, niin heti käskettiin juurustamaan ja kun asetuinme pitkien pöytien ääreen, niin toiwat suuren kupillisen mustaa kahwia ja antoiwat kappaleen wahnäleipää huonon woin kanssa. Leipä tuntui löyhältä kun peuran jäkälä ja juusja pöpöröltä, joten huudahdin: „Uhaa pojat, jo saatiin pehmeää leipää, joka ei kalise kuin se, joka saatiin Pohjanmerellä.”

Seuraawana aamuna marssittiin rantaan, josta pieni höyrylaiwa wei meidät Glasgowin jokea alas. Joen rannoilla oli laiwatelakoita ja paljon laiwoja rakennuksen alla. Päästyämme Atlannin rantaan,

niin heti nähtiin suuri musta laiva, jota kohden meitä pieni laiva vei. Kun ison laivan syrjään päästiin, niin heti laskiwat tikapuut alas ja sitä myöten saivat matkustawaiset kiiwetä ylös. Kannelle päästyämme ja katseltuamme Atlannin awaruutta, niin pääsi huokaus: ettei waan elämämme tuon meren takana tulisi mustaksi kuin tämä laiva. Päiwä oli kaunis kun lähdettiin ja kuin päästiin jonkun matkaa rannasta, niin alettiin soittamaan ja toiset tanssimaan, joskus kahdella ja kolmellakin eri kohdalla kannella. Tuo tuntui minusta hurjalta, niin että muistutinkin siitä muutamia, johon he vastasivat: „Ei surra kun ollaan menossa wapaaseen maahan.” Tähän puolestani vastasin, että kuka woi kerskata jos sinne pääsemmekään ja yhtä huonoa on kerskata siitä kokemattomasta wapaudesta ja he waan tanssivat koko merimatkan joka kauniina päivänä ja ennenkun pimeä tuli, niin vielä näkyi maata ja sieltä tuli pieni höyrylaiwa meitä kohden ja huuron päästä se pääsi siwullemme, josta nousi meidän laivaan ihmisiä noin 3 sataa, joita sanottin Irlantilaisiksi, ja sitte sanoivat olewan laiwassa matkustajia noin 7 sataa, waan tilaa oli kaikille, niin että siinä koppe-
loissa, johonka minun poikani kanssa osoittivat, oli 4 sänkyä, ei sentään kanssamme tullut kuin yksi Wenäjän nuori juutalainen ja kaikilla oli tawallisen wäljä ja raitis olo laiwassa ja kaikki makuulawat oli kahdesja warwissa, waikka laivan ruuma oli noin 2 jalkaa korkeampi kuin Pohjanmerellä. Laiwassa oli kaksi pitkää pöytärimyä, istuinlawitjat oli ympäri

pöytiä, joihin mahtui kaikki ruumassa olevat yht'aitaa syömään ja noissa pöytärimissä jai wäliaikoina istua ja kirjoittaa, lukea ja jaaritella juttuja, joten Atlannin matka tuli paljon mukawammaksi ja siwomaksi kun Pohjanmerellä sekä ruoka oli tawallisen hywä, paitsi kahwi ja tee oli aina yhtä mustaa siirappi-imelystä, ettenne tiennyt siinä eroa, milloin se oli kahwia tai teetä. Tässä wähän mainitsen Irlantilaisten omituisuudesta, joista saatiin wähän har-
mia, siksi kun siihen totuttiin, kun heillä oli tapana joka ilta kokoontua yhteen ja sitte alkoivat pitää laulukonserttia, niin että yksi lauloi ensin wärsyn yksin ja sitte ne sen uudistivat kaikki joukosja suurella äänellä ja niin meniwät pitkät laulut läpi ja laulun lopussa löiwät kowasti käsiä yhteen ja jalvoja per-
mantonon sekä huusivat Irlannin hurraa, josta syntyi semmoinen jyräkkä, että makuulawat wapisi ja heidän joukosjaan oli 4 wähän parempaa laulajaa ja 2:si parailtaan olemaa miestä ja 1:si alaikäinen poika ja 1:si wanha harmaapäinen ukko, jotka piti laulaa wuoron jälkeen, ensin wärsyn yksin aina puoleen yöhön ja joskus tunti ylitsekin, waan poika ja ukko wärsyivät ennemmin, joten meniwät noin klo 11 maate, waan laulaa heidän piti wuoronsa maatesjain ja ukon makuupaikka oli wastapäätä meitä, kolmen jalan aukko wälillämme ja kun hän siinä selällään oikein kowalla äänellään lauloi järitti, niin meitäkin maatesja oikein taritti, niin sen woipi hywin arwata kuinka suloiesta unta siinä touhussa wetää. Waan niin meni ensi yö Atlantilla, ett'ei tahdottu aamulla

herätä kahwillekaan. Seuraavana päivänä alkoi pilveillä ja tuulemaan välillä sadettafin ja toisinaan sunnuaikin, jolloin laiva hiljensi kulkunsa ja vihelsi joka minuutti ja sellainen ilma kesti 5 vuorokautta, waan kahtena päivänä tuuli oli kowempi, jolloin aallot oli noin 3 sylvä korkeita ja silloin löi wettä kannellekin, joten laiva keikkui kowasti ja suurin osa matkustawista tuli merikipeiksi. Mutta 3 päivää, loppu merimatkalla oli korea ilma, joten tanssikin riehui täysi woimassa, jossa yksi pohjan ruotsalainen herätti lystikästä huomiota; tuo mies oli wähän yli poikajän ja nainut se kuului olleenkin, ja hän oli wälinmyten kokin apulainen, kun hän kuuli kannella tanssittawan, niin hän tuli ylös, harmaassa willapaidassa ja sillä tuppi takana, jossa oli kaksi puukkoa päällekkäin ja kun hän pisti polkaksi, niin tuppi löi takana tahtia, niinkuin olisi ollut kapelimestarin wirassa ja antoi katsojille enempi lystiä kun tanssijoukko, ja niin kului loppumatka Atlantilla, ja 11:sta yö wietettiin laivassa New-Yorkin lahden suulla. Me kuljimme Ankkurilinjan laivassa, jonka sanoivat kulkewan 8:ssa vuorokaudessa Atlantin yli hyvällä ilmalla. Mutta niin ei se joutunut meitä kuljettajajaan. Ruoka ja kahwiastiat täytyi olla matkustajalla ja matrasia saatiin wuokrata. Wiimeisen yön laivassa maattua, niin aamulla tuli tohtori kaupungista, jonka ohj täytyi marssia jokainen ja katsoa filmiin tarkasti ja kun se oli tehty, niin sai laiva lähteä jatamaan kun ei ollut kipeitä yhtään ja niin wiettiin meidät makasiiniin, johonka nostiwat tawa-

ratkin ja taas käskiwät awata arkut ja kun tullimiehet oli ne tarkastaneet, niin käskiwät panna arkut kiini ja sitte laahasiwat arkut laivaan sekä käskiwät meidät kanssa ja niin weiwät pieneen saareen, jossa saatiin astua pienelle pihalle ja sitte komensiwat noin parikymmentä kerrallaan menemään ylös rappuja, josta pääsi rautahäkkiin ja siitä awattiin portti, josta kapea rata wei lanfakujaan, josta pääsi läpi yksitellen peräkanaa. Oikealla puolella kujaa ranta-aidan takana oli pöytiä, joissa istui miehiä, jotka tekivät kysymyksiä esim. onko sinulla rahaa? ojaatko lukea ja nimesi kirjoittaa? oletko tullut työn hakuun? jos ojaat noihin kysymyksiin wastata „jies“, joka on sama kuin ojaan, niin oli hyvä ja sitte awattiin kujan päästä wapauden portti, josta sai mennä läpi, waan jos wastasit „noo“, joka on sama kun ei, en, niin silloin awattiin wajemmalta takaperosen portti, josta pääsi takaisin kotia samaa tietä kun oli tullutkin. Mutta wapauden puolella olemat johdetaan vielä parin pöydän tykö, joissa kysytään: tarwitsetko waihtaa rahaa? ja toisessa kysytään: tarwitsetko tikettiä? ja sitte johdetaan taas portista läpi. Nyt wasta olet päässyt kaitaa tietä ahtaasta portista läpi wapauteen. Sitte laiva wei rantaan Grikin patjaan puiston päähän, jossa laskettiin maalle. Kun lähdet käymään puiston läpi Hornborgin konttoriin ja katjot taakseji meren lahdelta päin, niin näet wapauden patjaan päällä juuren pronssista waletun muijan, joka toisella kädellä on korkealle nostanut soihdun ojentain mantereelle päin ojaattaen, että tuolla se wapaus on, jossa

ei sinun tarvitse pappia pokata, ei kirjoittaa itseäsi seurakunnan kirjoihin ja saat niin monta waimoa kun haluat, sekä lapsillesi ei waltioiden kouluissa kymmeniä kaskyjä tyrkytetä. Siis jääpi sinulle Amerikan kasky jällelle, joka kuuluu näin: „Ei sinun tarvitse peljätä Jumalaa, waan sinun pitää rakastaman kulta ja hopeaa, jos tahdot arwoon tulla.“

Wuorokauden oltuamme New-Yorkissa, niin lähdettiin rautatietä kulkemaan Kupariisaarelle tai Calumettiin. Lähtö tapahtui illalla pimeässä, joten ei alusja nähty maisemia, waan seuraawana päiwänä oltiin jo Kanaadan puolella, jossa ei nähty ensi wuorokaudella kun synkkiä metsiä, kiwiriuttoja ja joku Jntin teltti sekä joku pieni rakennus oli tien syrjässä, joissa asui rautatien miehiä ja niiden kohdalla juna aina wähän seisahdi; kun wihdoin päästiin loubikosta, niin alkoi näkyä asukkaita ja pikkukaupunkia wähän takaa S:t Mariin asti, jossa mentiin leweän wirran ja kanawien yli, joten taas jouduttiin Yhdyswaltain puolelle, josta taas kulettiin metsämaita joku sata mailia. Marfuettiin, joka on Missikanin rautaorin lastauskaupunki, josta mentiin ensimmäiseen rautakaimoskaupunkiin nimeltä Nekau, ja siitä Jshpeiminkiin ja siinä tawattiin asemasillalla paljon suomalaisia kun oli pyhäilta ja samalla tapasin jonkun tuttawan kun oli lähtenyt wuosi ennemmin Helsingistä. Kysyin häneltä, miltä tuntuu olo Amerikassa? Hän wastasi: „Olemme pettyneet suuresti tänne tulolla; me tulimme tänne kulta saamaan ja löytämään uusi taiwas, waan täällä syysäiwät ales helwettiin liassa

rypemään ja siellä ei woi kunnollisesti ansaita elämän tarwista, saatikka kulta kulkaroon, kun nyt oli satoja joutilaita melkein joka kaupungissa, Demokraattien hallitesja.“ Namulla lähdettiin Calumettiin ja sillä wälillä oli monta pikkukaupunkia, nimittäin Senppi, Leansi, Missikan, Barakki, Sessel, Houkton ja Hankow, joka kuului jo Kupariisaareen ja siitä oli wielä 14:sta mailin taipale Calumettiin, johonka asetuimme.

Ensi aamuna läksin kaupunkia katsomaan ja oppaaksi tuli eräs raittiusrawintolan pitäjä. Kun pääsimme Kauppakadun päähän, niin opas kysyi: „Onko Helsingissä näin pitkää katuja?“ Tuosta oudostuin ja naurahdin waan hänelle. Sitten mentiin ison puodin eteen, joka oli tiilillä wuorattu ulkopuolelta ja laudoista sisäpuoli, niin opas taas kysyi: „Onko Helsingissä noin uhkeaa kiwitaloa?“ Tuosta taas hämmästyin ja sanoin hänelle: „Oletko sinä niin tietämätöin Suomesta, waan teetkö pilakysymyksiä?“ Hän janoi luulleensa, ett'ei köyhä Suomi ole woinut tuommoista taloa rakentaa ja janoi olewansa tietämätöin; yhden kerran hän janoi 13:sta wuotijena käyneensä Torniossa ja joku wuosi sen jälkeen joutuneensa Norjaan ja sieltä Amerikkaan. Minä sanoin, että Helsingissä on yhdellä sepällä sellainen talo, että melkein maksaa sen kun tämän kadun warrella olewat rakennukset yhteensä. Opas huudahti: „Ottäkö Helsingissä on työmies woinut rakentaa talon, ja kuinka paljon tuo sepän talo maksaa?“ johon wastasin, että on satoja taloja käsityöläisillä tai työmiehillä kuulu-

willla ja tuosta sepän talosta kuului rikas Wenäläinen tarjonneen 5 miljoonaa markkaa, waan ei seppä siitä myynyt taloansa. Sen opas kuultuaan hämmästy suuresti ja luuli minun puhuvan pilaa tai walettä.

Sen jälkeen aloin tiedustella liikelupaa ja menin loijarin tykö. Hän sanoi siitä tarwittsewan kirjoittaa Hallituksen wirastolle Tetroitiin ja lupasi sen tehdä heti. Sitte odotin tietoa kolmatta wiikkoa eikä mitään tietoa tullut, joten menin rauhan tuomarin tykö ja hän kirjoitti asiasta heti, joten tuli neljäntenä päivänä 5, osaksi painettua ja wiivoitettua arkkia, jotka tuomari selitti olewan täytettävän, ensin sanoi minun tarwittsewan tehdä maan alamaisuuden wala ja määräsi hankkimaan takaukseen kaksi kiinteimistön omistajaa, jotka ei saa olla ennen takauksessa, eikä kiinteä pantattu, joita sitte sain hakea 6, joista wiidoin 2 kelpasi sadan doll. takaukseen ja sitte paperit oli täytetty, niin sitte hän lähetti, waikka en ollut tehnyt alamaisen walaa, sitä en tiedä jos hän pyörähytti walan tehdyksi papereihin, waan lupa sieltä kuitenkin tuli. Warttuesjani liikelupaa, tarkastin kaupungin oloja. Ensi yön maattuani Mäntykadun warella, kuulin outoa, koiran tappelun tapaista hälinää, joten en saanut unta kun jälkeen puolen yön, melun waiettua. Namulla tiedustelin mikä melu se oli; ijäntä sanoi sen olleen lasten leikkiä, waan sitä en oikein uskonut, joten menin jonakuna iltana katsomaan, ja kummakseni siellä tapasin, kehtolapjesta alkaen aikaihmiiseen asti, katukäytävät ja paikoin kesti-

kadutkin täynnä, meluten niin paljon kun juusta mahtui, etenkin nuoremmat pojat, enkä kenenkään nähnyt heitä häiritsewän, ei poliisien eikä wanhempienkaan. Tuo tapa näytti olleen yli Amerikan, joten eräs kirjoitti: „Mitä tulee meidän lapsistamme Amerikan katukaswatuksessa ja noissa löyhissä kouluissa, joissa leikit ja vähäarwoiset laulut sekä tanssitemput owat opin aineina? Sanotaan: „Lapsit owat Herran lahjat”, joten pitäisi perustaa kouluja, joissa on kristinoppi pohjana, ilman sitä ei meidän lapsista woi tulla muuta kuin kiulto pakanoita.”

Jo ensi wiikolla jouduin näkemään oudon tapauksen Calumetissä, eräs Irlantilainen alkoi siirtämään liiteriään toisen rajaan samalle siwulle. Hän oli antanut Suomalaisen rakentaa asunnon ja luwannut rajalla pitää tien auki, waan kuitenkin kaimoi tiehen kuopan ja alkoi tekemään kiwijalkaa, jota Suomalainen pani vastaan, waan Nires ei siitä wälittänyt, joten hakivat wirtamiehiä awukki ja ne lukivat omistuskirjat, waan eiwät olleet miehiä panemaan merkkiä, että olisiwät tienneet, mihin asti riittelijäin omistus kuului, joten riita jäi entiselleen ja Nires poikansa sekä parin apulaisen kanssa aloitti jälleen työn. Suomalainen meni kapakoista hakemaan awukki miehiä ja saikin sieltä muutaman, joiden kanssa alkoi täyttää halsia jälleen entiselleen. Tuosta Nireksit raiwostuivat niin, että koettiwat käsiwoimilla ajaa Suomalaiset pois, waan siinä eiwät onnistuneet, joten Nires taas waltasi toisen naapurin tien ja pani korkean aidan tien päälle, että talonwäki pysyisi kar-

tanollaan niinkuin wanhi linnassa, niin kauwan kun isäntä tuli illalla työstä kotia. Heti isännän täytyi hakea naapurista tikapuut, että pääsi aidan yli kartanolle ja kun pääsi, niin ensi työkseen hakkasi hän aidan ales, mutta kun meni syömään, niin sillä aikaa pani Niresfit aidan uudestaan ylös. Ja isäntä syömästä päästyä alkoi lyömään aita ales. Namulla oli jälleen aita ylös pantu ja niin sai aamulla ensi työkseen lyödä aita ales ja sitte meni hakemaan poliisia awuksi, ettei waimo ja lapset joutuisi toisen kerran saarrokseen, waan wieläkin Niresfit koettivat panna aita ylös, joten poliisin täytyi wiedä Niresfit isä ja poika putkaan ja niin saivat riidan asettumaan. Tuo melakka tuntui wastatulleille kowin oudolta, kun ei wirtamiehet woineet näyttää warmaa rajaa tontin omistuksesta, joten jäi woima määrääjäksi.

Noita katsellessa kului aika fiksi, että tuli liikkeen lupapaperit. Heti lähdin Chicagoon liikeyarpeita hakemaan. Päästyäni asemalle aamulla, josta menin osoitettuun kortteriin, johon oli matka 6 mailia, johonka sain mennä kahdella sähköwaunulla ja yhdellä lautalla lifajen joen yli. Matkalla ilma tuntui sauwujelta ja tihkujelta. Kortterissa kuuron lewättyä, sain isännän tulkitseni; niin lähdin liikeasioille, jotka toimitin sinä päivänä ja toisena lähdin maailman näyttelyyn katselemaan, jota katselin waan yhden päivän ahkerasti, waikka sinä olisi ollut enempiin katselemista, waan en malttanut ottaa aikaa. Kolmantena päivänä lähdin takasin ja sitte panin alkuun oman liikkeen. Elämä rupefi tuntumaan kotosemmalta,

waan pyhinä kaipasin kirkkomenoja. Kirkkoja oli kaffi Suomalaisilla samalla kadulla kun asuin, waan ne oli hihhulien kirkkoja ja puolen mailin päässä oli kansalliskirkko, sekä toisella puolella noin mailin päässä oli Synotin kirkko, jossa oli harwoin, noin kerran kuussa jumalanpalvelus, joten käwin katsomassa lahkolaiisten kirkkoissa, joissa toisessa saarnasi eräs suutari ja toisessa Heideman, joka myöskin saarnasi kansalliskirkossa, jossa oli seurakunta määrännyt saarnat pidettäväksi wanhan Luterilaiden kirkkomenojen mukaan. Tuo tuntui minusta kummalliselta, kuinka hihhulien apostoli woi saarnata samana pyhänä Luterilaisille ja hihhulille. Sitä hän teki usea wuosi. Sen luultawasti waikutti tulot, kun niin sai kahdesta seurakunnasta palkan ja muista papin tehtäwistä, joista siellä oli isonlainen maksu, esim. rippikoulusta maksoivat kaffi ne, jotka tahtoivat kuulua warakaihjin, 10 doll. ja rippikoulua hänellä käwi noin sadan paikoille wuodessa. Wihkimisestä ne maksoivat 5 d. sekä ristimisestä ja hautaamisesta 2 d. Noista woipi arvata, että papilla oli jotenkin runsas tulo wuosittain, että noilla tuloilla ei tarwitse monta wuotta työskennellä kahdenlaisena, kun woipi sanoa: „rajai turakit“, „teitä en enään tarwitse, olen jo lypsännyt tarpeeksi.“ Ja tuon kahdenlaisen kirkkotoimen wuoksi kuulin jonkun wertaawan sitä kaksikeulaiseksi keltaksi. Se herätti uteliaisuuteni niin, että menin pari kertaa samaa ewankeliumia kuulemaan, eritapaisissa kirkkoissa kuinka sitä selitetään ja erotus oli suuri. Ensin kuuntelin hihhulien kirkossa; silloin

hän luki kirstityn kaidasta tiestä ja ahtaasta portista ja sitte alkoi kertoa siitä kadotuksesta, mihinkä ne joutuivat, jotka ei mene tuosta ahtaasta portista ja sitte hän lausui, että ei tuo kadotus kuulu tälle seurakunnalle, waan noille tuolla ulkona, sanoen: „Nämät ovat jo menneet ahtaan portin läpi, joten nyt voivat mennä ryhmässä laweaa tietä taiwaaseen.” Sitte menin kansalliskirkkoon saman ewankeliumin selitystä kuulemaan, waan sinne hän oli warustanut itsensä papin pukuun ja selitti ewankeliumin niinkuin muutenkin Luterilaiset papit. Kun toisen kerran kävin heidän kirkossaan, niin silloin hän kertoi uudesta syntymisestä ja sitten hän teki samanlaatujen selityksen kun ensi kerrallakin, wiitaten kaikkia ulkona olevia kadotuksen lapsiksi ja oman seurakuntansa sanoi olevan kaikki uudesti syntyneitä Jumalan lapsia. Tuo tuntui kowin oudolta että kerskata ja nufuttaa heitä juruttoman unessa, joita he itse päästävät synnistä waikka sata minuutissa, kun on waan synnin päästön pyytöjä, waikka he olisivat tappajia, ryöväreitä, warkaita ja huorintekijöitä, niin kaikki hän kerrassaan sanoo olevan uudesti syntyneitä Jumalan lapsia, kun he waan ovat synnin päästön julistaneet, laisinkaan lukua pitämättä Hänen kanssaan sopimisesta, jota vastaan ovat rikkoneet. Tuo tuntui kummalta, kun heillä oli kaffi kokoushuonetta joka kylässä Kuparijaarella, joissa toisessa saarnaili joku suutari, jota sanoivat: „Takkien opin jatkoksi”, ja toisessa saarnasi Heideman, jota en tiennyt mikä hänen kantansa lienee ollut, waan sen tiedän, että toistensa ne soi-

masivat wäärässä olewan ja sen lisäksi oli siellä useita pariskuntia, kun mies käwi toisessa ja waimo toisessa kirkossa, josta heillä oli alituinen fina, etenkin kirkkoonmenoaikana, waikka he kuuluivat kumpanenkin hihhulilahkoon. Ja noiden lisäksi oli vielä pieni Udestikastajan seurakunta, jolla oli määrätty mies, joka kuljeksi ympäristössä hankkimassa lisää jäseniä. Noiden lisäksi oli Kansallis- ja Synottiseurakunta. Siis wiittä lajia seurakuntaa oli Kuparijaaren Suomalaisilla, jotka eivät heillä toinen toisensa owia awanneet. Ennenkun lähdimme Galumetistä, niin ilmestyi kuudes laji raapimaan itsellensä osia seurakunnista ja he sanoivat olevansa wapaan kirkon saarnaajia. Waan kun tulimme Ohion waltioon, niin siellä heillä oli useampi pikku seurakunta, muodostettu kahdenlaisista entisistä seurakunnista, joissa oli Synottiseurakuntia ja kolmatta lajia kutsuivat Williamin seurakunnaksi ja itse hän kuului sanoneen kuuluwansa Kansallis seurakuntaan. Kun tulin Waiporiin, niin sanoi eräs suomalainen: „Tule nyt kuulemaan omatekoisen papin saarnaa”, ja niin lähdettiin kirkkoon ja siellä oli aika pitkä pappi saarnastuolisissa, joka ensin luki fariseuksista ja sitte puheli, kuinka häijyjä ja werenhimoisia he olivat, että tappoivat Mestariinakin ja sitte röyhisti hän itseänsä ja alkoi huutaa: „Alkäätkä luulko, että fariseukset on nyt kaikki loppuneet, waan niitä on kaikkialla ja nykyiset fariseukset ne wasta on kauheita weripetoja, ne ovat akatemiassa siilatut ja niitä sekä niiden kokouksia minä waroitanteitä karttamaan ja tästä waroituksesta teidän pitää

ottaa waari, sillä se ei ole Williami kun teitä waroittaa, vaan se on itse korkean Jumalan Pyhä Henki kun teitä waroittaa minun suuni kautta." Kaikki lahkot kerskaavat Pyhän Hengen waikutuksella ja sen opetuksella saarnaawansa ja niin houkuttelewat yksinfertaisia.

Kaikkien lahkojen ja omatekoisten pappien ja niiden seurakuntien olen kuullut sadattelewan ja wainoowan koulunkäyneitä pappia ja niiden seurakuntia. Samalla ne owat kowin jyrkät toisilleen, eiwätkä tunnusta muiden oikeassa olewan kun itsensä ja kaikki lahkoseurakunnat wainosi Synootin seurakuntia ja niistä kaikkein pahemmin riehui hihhulit ja kansallisseurakunnat. Kuulin parin hihhulin apostolin määräävän kaikki kirjat poltettawaksi ja kaikki kirjojen kustantajat sekä kauppiat he nimittiwät „pahen hengen palvelijoiksi", ja sen lisäksi eräs hihhuli apostoli janoi olewan rippiluwun tarpeetonta seremooniaa.

Useat kansalliskirkkolaiset nostiwat suuren jyräkän kun näkiwät Synootin pappien kustantaman Paimen sanoman. Silloin he kutsuivat Synoottilaiset jos joskin roskejoukoksi, niinkuin eräs kansalliskirkoon kuuluwa räätäli Piwapekisiä katukäytämällä suuressa joukossa parjasi suurella huudolla Synoottilaisia. Sanoin hänelle: „Kuinka noin voit alentawasti puhua, koska Suomen wirkamiehet owat tunnustaneet Synootin paremmaksi kirkkokunnaksi Amerikasja?" Räätäli janoi: „Ne on kaikki roswoja, samallaisia kun Synoottilaisetkin." Sanoin hänelle: „Pitäisi sentään ajatella, kuinka solwaa ihmisiä. Jos yksikin noista

solwatuista wirkamiehistä kysyisi kunniansa perään, niin joutuisit kanahäkkiin lufon taakse." Sanoin wieläkin, että pitäisi jo tietää joka täysi-ikäisen Suomalaisen, että papit tulee saamaan teoistansa historiallisen kiitoksen, sillä pappien ansioksi isommaksi osaksi tulee lukea sen, että maailma woipi werrata Suomen kansan miltei ensi luokkaan, lukutaidossa. Mitä tulee muihin wirkamiehiin, niin joka waan on elänyt joku kymmenwuotta, niin huomaa wirkamiehillä olleen yhtämittäistä puuhaa kansan edistykseksi. Tässä muutamista mainitsen, esim. herrat ja wirkamiehet on toimineet runsaasti maanwiljelyskouluja ja meijeri- ja karjako- sekä puutarhakouluja, joista on saanut jokainen opettajia ruokapalkalla joka waan on tahtonut ja joka wuosi on toimineet maanwiljelysnäyttelyjä, joissa owat antaneet palkkioita hyvästä maanwiljelemisestä, karjan hoidosta, woin teosta, kynnöstä, heinän kylwöstä ja käsitöistä, jotka toimet on edistäneet Suomen maanwiljelystä ja karjanhoitoa oikein loikkaamalla. Jos katsot tilastoa 20 wuotta takasin ja nyt etenkin karjantuotteiden kohoamisesta, niin oikein täytyy kummeksia, joten sinun solwaukses on kowin häwyttöin ja noita solwaujia on paljon Amerikasja, etenkin Lapin rajapuolisissa, ja pääsolwauksen opettaja on eräs lehti Amerikasja. Se samalla oli kaikkien lahkojen äänenkannattaja ja sen sijältö oli isommaksi osaksi aina waan parjaamista, josta enimmän sai Synootti ja Suomen papit sekä wirkamiehet osakseen ja ne ihmiset, jotka uskalsiwat sanan puhua wiimeksi mainittujen puolesta, niin sen lehti maalasi

niin, ettei sen olisi luullut saavan jalan sijaa Amerikasja, waan hyväksi lykyksi oli sentähden Amerikan Suomalaisissa suurin osa niin ymmärtäviä ja säwyisiä, etteivät julenneet tuota roskalehteä laskea huoneisiinjakaan.

Nuo lahkot ja tuo lehti ehkäisee juuresja määräsja Amerikan suomalaisten edistystä niin, etteivät he jowi rakentamaan yhteistä kirkkoa, ei hankkimaan yhteistä pappia, koulua, yhtiötä, eikä yhtiö kaup-paa, waan mitä kufin pikkukin lahko woi eriksenjä tehdä. Kun Synootti perusti koulun, jossa oli tar-coitus walmistaa pappia Amerikan Suomalaisille ja wielä muillekin, pitäisi saada niin paljon oppia, että woiwivat jatkaa opintojaan yliopistoissa, niissä ai-neissa, miksi kufin haluisi tulla. Waan tätä roskalehti ja lahkot solwasiwat ahkeraan, jaadaksenja koulun niin huonoon armoon, ettei sille kukaan keräisi rahaa eikä panisi lapsiaan sinne; waan sentähden perustetiin ja on aina waan toiminut edespäin, waikka kowin ahtaisja oloisja. Tuo koulu on minun mieles-täni kowin tarpeellinen Amerikan Suomalaisille senkin wuoksi, että heillä on ollut aina pappien puute ja kun Amerikasja syntyneistä Suomalaisen lapsista koulutettaisiin pappia, niin ne opettaisiwat kansalli-juuttaan kunnioittamaan kuolemaansa asti, joten luulisin näiden vaikutuksen paljon suuremmaksi kun niiden, jotka käymätietään jonkun wuoden owat opetus-toimesja. Katson kowin tarpeelliseksi, että esim. Suomen waltio auttaisi muutamalla tuhannella jonkun wuoden ensin aluksi ja toiseksi jopisi joka Suomen

kirkossa kantaa kolehti jonakin juhlanä kerran tai kaksi kertaa wuodesja tähän tarkoitukseen, niin koulu tulisi parempaan woimaan ja saisi paremman luottamuksen kansalaisiltaan sekä sitäpaitti muuten woin sanoa Synootin olewan paremmin järjestetyn kirkkokunnan Amerikan Suomalaisilla.

Satuin kerran kulkemaan Suomalaisen farmialan läpi Minnesodan waltiosja, jossa sanoiwat olewan yli tuhannen farmaria. Katselein heidän maan-wiljelystään, joka näytti jotenkin huonolta, kun muutama oli wiljellyt noin 20 wuotta ja toiset wähemmän aikaa, aina waan sillä tawalla, kun on saanut laihon forjatuksi, niin heti kyntämään ylös, että saapi seuraawana kewäänä kylwää jälleen ja niin laihduttawat maansa. Heinäkylwää en nähnyt sanottawasti olleltaan. Oksensa ne polttiwat puimisen jälkeen pellolla. Lantaa niillä oli suuret röykkiöt nawettojen ympärillä ja muutamat kuului ajawan lantansa lähempään rotkoon, waan ei pellolle, paitti kolme tapasin, jotka oliwat ajaneet kaikki lantansa pellolle ja niitten kolmen laiho näkyi kaukaa jo paremmalle kun toisten. Muutama heistä oli rakentanut suuren asuin-rakennuksen, waan nawetta oli pieni niinkuin Suomen pikkukin torppareilla, ja karjaa heillä oli wähan, eikä meijeriä koko juuresja alueessa, eikä kirkkoa, ei oikein pappia, ei Suomalaista koulua koko farmialueessa. Minun täytyi sanoa heille: „Te ajatte takasin pakuuteen päin, kun ette laita kirkkoa ja hanki oikein pappia; kyllä pappi sitte toimisi Suomalaisia kouluja lapsille.“ Weroitus heillä oli sellainen, että se ehkäi-

jee edistykseen, kun heidän omaisuus armosteltiin joka fewät ennen Juhannusta, jolloin otettiin lukuun kaikki kiskasta alkain, huonekalut, peltokalut ja elukat sekä pelto. He pitivät karjansa huonoilla laitumilla niin kauvan kun armatuksi tuli, ettei niiden hinta nousisi korkeaksi. Peltokalunsa he jättivät pellon laitaan kun maat muokatuksi tuli. Sitä kummastelin ja kysyin: „Minkä vuoksi jätätte kalunne ulos talven yli?” He vastasivat: „Sinä et tiedä sitä, joten sen selitämme: jos me laittaisimme liiterit ja ajaisimme kalut sinne talveksi ja jos vielä pyhkimme puhtaksi, niin warmaan ne tulisi armatuksi puolet kalliimmaksi ja niin saisimme suuremman weron maksaa.” Heidän weronja oli jotenkin suuri minun mielestäni, esim. jos talossa oli 4—5 lehmää ja pari hewosta sekä tavaliset tarwiskalut, niin wero nousi noin 40 tai 50 dollaria.

Mainitsen vielä, ettei köyhällä ollut paljon oikeudesta turvaa Amerikasja. Tiesin noin wiisi Suomalaista, joiden henki meni niinkuin koiran, kun ei heidän puolestaan ollut rikkaita walwomassa asiaa. Eräs leski kertoi, että hän oli saamassa yhdeltä warallijelta mieheltä 15 dollaria, waan hän ei maksanut, waikka oli antanut selwän welkafirjan. Minä sanoin leskelle: „Miks'ette hae oikeudesta?” Hän sanoi: „Hakisin kyllä; käwin welkafirjan kansja tuomarin tykönä, waan hän waati minulta 5 dollaria, ennen kun ottaa asian ajettavaksi ja minulla ei ole niin paljon rahaa, enkä sitä voi keltään saada, joten täytyy jäädä saatavastani.

Rowin waarallista on Amerikasja joutua riitaan tai jonkun wihan alaiseksi, sitten et tiedä yhtään, ennenkuin on joukko ympärillä naamioittuja miehiä, jotka laahaawat wihatun lähimpään puuhun nuorassa roikkumaan ja sitte laskevat pysyilläään ruumiin täyteen läpiä niinkuin seulan pohjan. Noita hyökkäyksiä tapahtuu Amerikasja sadottain wuodesja, waan ei niitä wirasto edes koetakaan raukaista. Onko tuollainen hallitus luettava sivistyneiden hallitusten joukkoon.

Suuri osa Amerikan wirkamiehistä on huonolaisia, kun ei siellä kysytä oppitodistusta kun kolmenlaisessa wirassa, esim. waltion sairashuoneen tohtorilta ja korkeimman oikeuden tuomarilta sekä waltion insinööriltä, waan ei keltään mainetodistusta. Se waan woi Amerikasja wirkoja saada, jolla on rahaa antaa lehtimiehille ja palkata parhaita puhujaita kulkemaan kylästä kylään kehumaan itseänsä parhaimmaksi mieheksi wirkaan walittavaksi siinä piirissä ja jolla ei ole rahaa, niin se hankkii muutaman rewolwerin sekä 2 tai 3 miestä ja sitte ryöstää jonkun postiwaunun tai pankin kassakirstun, joilla rahoilla sitte palkkaa itsellensä kehujat ja niin on warma wiran saamisesta. Papiksi aikowa ei tarwitse muuta kun pari todistajaa, että hänet on walinnut wähintäin 9 henkeä papikseen, niin Kauntin wirkamies antaa hänelle waltafirjan tehdä papinwirkaa kysymättä, onko se roswo tai osaako se isämeitääkään lukea eli nimeänsä kirjoittaa. Siten Amerikalaiset saa kaikenlaisia kummituksia wirkamiehitseen. Mainitsen vielä,

kun Vinoland oli presidenttinä, niin lehdet kertoivat hänellä olleen neljättä sataa roswoa korkeissa wiroissa, kaikki sellaisia, jotka olivat häntä kehuneet lehdillä ja juullisilla puheilla parhaimmaksi walita presidentiksi.

Joku wuosi sitte kirjoitti piispa Johanson, että kansalaisemme siellä Amerikassa paljon pahenee ja menee pakamuuteen päin takasin ja se on totta: tapasin siellä Suomalaisia, jotka eivät sanoneet wiiteen, kuuteen, seitsemään wuoteen kirkossa käyneensä. Yksi mies joutui Winneapolisja minun kanssani samaan fortteriin, joka juuri tuli jostakin osasta Amerikkaa, niin hän kertoi ei neljään wuoteen kuulleenja papin saarnaa eikä neljään wuoteen kuulleenja yhtä Suomen sanaa. Hän pyysi minua puhumaan ahkeraan kanssaan, sanoen: „Tuntuu niin hauskalta saada kuulla omaa kieltä puhuttawan.” Välillä hän kysyi: „Puhunko minä oikein ja ymmärrätkö minun puhettani?” Ja niin on Suomalaisia paljon, muutama henki paikasjaan pitkin laweaa Amerikkaa, jotka eivät moniin wuosiin saa kuulla Jumalan sanaa saarnattawan omalla kiehellään, paitsi ne, kun asuu warsein liellä toisiaan niin ne waan jaksawat hankkia papin itselleen. Waan on niitäkin paljon yksillä paikoilla, niinkuin ennemmin kirjoitin esim. Runnebergin maalla, jossa sanomat olewan yli tuhatta suomalaista farmaria ja 3 pikku kaupunkia, joissa yhdessä kaupungissa kuuluu käywän Synootin pappi kerran kuusja saarnaamassa ja ne kun sen kustantaa, niin lieneekö paljon yli 100 osaa sen kulman Suomalaisista ja kaikki toijet on ilman oikeaa pappia, paitsi joku lahkolainen

tai omatekoinen kerjuupappi siellä kuuluu kulkewan joskus saarnaamassa. Kun kysyin: „Kuinka te voitte olla ilman oikeaa pappia?” niin he sanoiwat, että „kerjuupapit on sekoittaneet kansan, ett'ei päästä niin paljon yksimielisyyteen, että voitaisiin perustaa seurakunta ja hankkia oikein pappi, kun yksi tahtoo Synootin, toinen kansallispappia, kolmas hihhulia, neljäs uudesti kastajaa, wiides wapaakirkollista ja kun eivät pääse yksimielisyyteen, niin eivät voi perustaa seurakuntaa.”

Suulisi tyhmänkin ymmärtävän, mihinkä kirkkoyhdistykseen olisi parempi seurakunta perustaa ja kuka papiksi olisi otettava. Jos waan wiitsii katjella lehdistä tilastotietoja, joista näkee, kuinka mainiosti kaikkien kansojen Synoottiyhdistykset on edistyneet. Ne owat rakentaneet paljon kirkkoja ja hywäntekewäisyyshuoneita, joissa pidetään wanhoja, köyhiä, kiuuloisia, wiallisia ja orpolapsia sekä laittaneet paljon lastenkouluja, ja owat kustantaneet useita korkeakouluja, joissa kouluttawat kansallisuudelleen papit sekä opettajat. Ne kun haluawat muihin wirkatoimiin niin jatkawat pari wuotta yliopistosja kouluansa, niin sitte heistä tulee tohtoria, tuomaria, insinööriä ja monenlaisia muita ja noista Synoottien korkeakouluista tulee ne paremmat wirkamiehet Amerikkaan, jotka harwoin tarwitjee palkata kerskaajia, waan pääsewät oppinsa ja miehuutensa wuoksi wirkoihin. Ja jos tutkit paikkakuntain wirkamiehet ja töiden päälliköt, niin pian huomaat, että niistä kansoista on enin wirkamiehet ja työpäälliköt, joiden Synooteilla on kauwemmin ollut korkeakoulut.

Josko Suomalaisetkin ymmärtäisivät miehissä yhtyä Synoottiin ja hankkia oikein pappia sekä miehissä kannattaisivat Synootin kouluja, niin pian näkisivät, että Suomalaisiakin pääsisi kaikenlaisiin wirkoihin, alemmasta ylempään saakka, enempi kun näihin asti, niinkuin muistakin kansoista, joilla on vuosikymmeniä ollut korkeakoulut. Suomalaisilla on tosin yksi korkeakoulu, waan se elää kituen kannatuksen puutteessa, waan Amerikassa on niin paljon Suomalaisia, että he voisivat kannattaa kaksi tai kolme jemmooista koulua, jos löytyisi yksimielisyyttä, waan tuon yksimielisyyden hajoittaa lahkot. Ne panee kaikesja Synootin rientoja vastaan, ja Amerikassa on yksi resulehti, joka panee kaikkensa lahkojen kansja Synootin tukistamiseksi ja samalla kerstuu kaikkien wihurien möllötyksiä; niin se on pääsnyt kaikkien erimielisten räyhääjien äänenkannattajaksi ja siten saanut juuren tilaajajoukon, joten se tuntuu niinkuin ei lehti lukea pitäisi waikka kansja menisi päin mentyyn, kun waan lehden toimitus hywin kannattaa.

Muuten saan mainita, että suuri osa kansjalaisistamme voi tavallisen hywin nyt Rebucliffien hallitusajana, jotka waan jaksawat raataa ja saawat Amerikan kowaa työtä ja joka on saanut pysyväisen työn. Suurin osa pysyväisiä töitä on kaimannoissa esim. hopean, kuparin, raudan ja hiilien, joissa Suomalaisia ensin osa on ja useimmissa kaimannoissa monta tuhatta jalkaa sywällä maan sijällä. Niissä on kowa sekä epäterweellinen ja hengen waarallinen työ, toiset on niin kosteat, että öljywaatteet päällä täytyy

työtä tehdä ja sywemmät kaimannot niin kuumia, ettei woi pitää paitaakaan päällä. Tässä ferron erään miehen, joka oli ollut 6 vuotta Handofin kuparikaiwesjesja rannarina jo silloin kun jouduin hänen kanssaan saunaan kylpemään, niin sanoi olleensa jo 6 vuotta pois kaimannoista ja vielä oli hänellä käsna olkapäässä ja reidesjä sekä toinen kylki notkollaan sijäänpäin. Kun kysyin: „Kuinkas teidän noin on?“ Niin hän sanoi: „Kun lapiottiin ooria kaaraan, niin tuli käsna reiteheni. Kun lykkäsin kaaraa nostolawelle ja kun se jostakin pudonneen kiven murusta pääsi seisomaan rataiskoilla, niin ensin töyttäsin kyljelläni rautakaaraa liikkeelle ja kun se ei auttanut, niin puskin olkapäälläni, joista tuli kylkeeni ontto ja olkapäähänni käsna, jotka nyt seuraa hautaan mukana.“ Kysyin vielä: „Eikö muuta wammaa tullut?“ Hän sanoi: „Tuli kyllä jäsenkolotus niin ankara, että täydyin erota mainista ja se kiusaa aina niin, että täydyn usein hierottaa itseni siljamentillä, muuten ei saa yöllä lepoa, etenkin ilman waiheissa.“ Ja tuota kolotus walitusta kuulin kaikkialla, syystä, että Amerikassa täytyy tehdä kowasti työtä, kun ne on niin jaettu, että työt täytyy tehdä kilwalla.

Mainitsin edellä, että Rebucliffien hallitesja tehdään paljon enempi työtä etenkin tehtaisja ja työmiehet saawat hywän palkan, jonka waikeuttaa Rebucliffien korkea suojelustulli, niin että kaikellaiset liikeet wirkistywät yli Amerikan, eikä silloin kuule walitusta rahan puutteista. Waan silloin kun minä menin Amerikkaan, niin hallitsi Demokraatit ensi

wuotta, jotka julistivat wapaan tullin käyttöä, niin heti seisoi kaikki tehtaot ja suuremmaksi osaksi kaiwan-
notkin, etenkin rautakaiwannot ja huonommat kupari-
kaiwannot sekä sadottain oli silloin joutilaita joka
kaupungissa ja isommissa tuhansittain, joita kerätyillä
waroilla silloin elättiwät. Waan seuraavana wuo-
tena panivat ulos uuden tullilistan, jossa oli mää-
rätty noin puolet tulliksi siitä määrästä kun edelli-
jellä hallituksella oli. Sitte alkoi tehtaot käymään
puolella työvoimalla ja puolella palkalla. Kun kau-
pungeisjakin maksoiwat Rebucliikien aikana 2 doll.
waan Demokraattien aikana 1 dollari päivältä.

Kun silloin kysyi kansalaisilta: „Mitä pidätte
Amerikkaan tulostanne?“ niin melkein yksimielisesti
vastasiwat: „Boi weikkoni, kyllä me olemme petty-
neet, ei täällä waan työmies saa lapiolla luoda kul-
taa kuffaroonja niinkuin monet kerskuuwat, eikä täällä
saa huonona aikana työtä ruokansa edestäkään, niin-
kuin kotimaassa saatiin kaikkein huonompina katowuo-
sinakin.“ Sanoin: „Miks'ette lähde täältä kotimaalle?“
He sanoiwat: „Kyllä lähdetäisiin, waan ei woi wa-
rattomana matkustaa, kun ruokakin täydytään hakea
kylän tai kaupungin yhteisestä kattilasta.“

Suurin osa siirtolaisista lähtee Amerikkaan siinä
taroituksessa, kun ansaitjen tuolla kultalassja tyydyt-
tävän summan rahoja, niin tulen takaisin Suomeen
ja ostan maata sekä rakennan huoneita, jossa saan
wanhoilla päivilläni elää ja kuolla sekä saan hautani
synnyinmaassa; waan harwoille se niin tapahtuu,
siihen tulee eteen monenlaiset syyt ja esteet, että suuri

osa on niinkuin ikuisiksi myyty kun waan lähtee tuon
Atlantin yli. Osa on sellaisia kun ei ole tyydyttä-
västi rahoja matkan waralle. Osa on sellaisia, joilla
olisi rahaa matkustukseen kun on kauwan työskennel-
lyt ja nainut sekä saanut ehkä 6 lasta, waan on tul-
lut kiwuloiseksi, joten luopuu kowista töistä ja samalla
muistaa kotomaata, ajatellen: „Nyt olisi hauska ra-
kenta huone synnyin seuduille ja ostaan wähän maata
tai panna kauppa lisäelinkeinoksi“, waan samalla rupee
laskemaan matkakuluja esim. 1 hengestä Michiganista
New-Yorkiin maksaa kyyti noin 25 dollaria ja New-
Yorkista Suomeen 35 doll. yhteensä 60 d. ja heitä
on mies, waino ja 4 lasta 12 täyttäneet, joista me-
nee täysi kyytiraha ja ehkä on vielä 2 alaikäistä
lasta, joista menee puoli kyytirahaa kummaastakin,
siiis 7 kertaa 60 doll. on 420 doll. ja tuo Suomen
rahassa tekee 2,100 markkaa. Tuosta isä putkahtaa
sanoen: „Rahani meni kyydiksi, en woisikaan ra-
kenta huonetta; parasta on, että rakennan noilla
kyytirahoilla tänne Amerikkaan wanhoille päivilleni
ajunnon“, ja niin sen perheen muutto jäi ikuisiksi ja
niin jääpi satojen, ehkäpä tuhansienkin muutto syn-
nyinmaalle takaisin. Eräs mies kertoi minulle rau-
tatieuunissa kun kulettiin Jrowoodista Senppiin,
olewan suuren halun muuttaa Suomeen kun sano-
i kolotukset käywän kowin ankaraksi, joten on väättä-
nyt erota kaiwannosta. Hänellä oli muutama lapsi,
jotka oliwat puolikaswuisia. Hän sanoi: „Kun esit-
tää lapsilleen Suomeen muuttoa, niin lapset panee
wastaan kowasti, sanoen: isä ja äiti menköön ennen

kahden kesken", waan lapset lupasiwat jäädä Amerikkaan. Siä luuli lasten saaneen Amerikan kouluissa ja Lapin miehiltä niin wääriä käsityksiä Suomesta, että he oikein kammoiwat sinne lähtöä, joten luuli täytyvän jäädä Amerikkaan. Ja osa on ruwennut pitämään huonoa elämää, juopottelemaan ja useita on kaksin naimisissakin, sekä jain kuulla, että Suomalaisia on kuollut wanuilasja ja hulluinhuoneessakin. Vieläkin sanon, että useimmat Suomen rannassa päättää: tulen takasin, waan tuhansille on tullut esteet ettei pääse millloinkaan, waikka tahtoisiikin.

Suuria monopoliyhtiöitä eli trustia perustiwat Amerikassa ahkeraan minun siellä ollessani, esim. sellaisia, että 1 yhtiö koetti saada yhden lajisen teollisuuden kaikki waltansa alle koko maan yli, joten se woi panna paremmat hinnat tawaroilleen ja alentaa työmiesten palkat, joten uuden ja pienen wähempiwaraisen käwi mahdottomaksi alettaakkaan samantaltuista teollisuutta, waikka uusi alottaja olisi ollut kuinka taitawa ja oppinut mies ammatissaan, joka olisi taitanut tehdä parempaa ja kestävämpää kalua kuin ennen, niin se ei auttanut, sen täytyi waan kuolla suurella tappiolla syntymäsjälleen. Kun wan. yht. laski hinnan alas uuden lähellä, että sen täytyi kuolla, joten kansa alkoi lausua ankarasti noista monopolista, sanoen: „Se on suurin weripeto ja suurin weren imijä, mitä tähän asti on ollut maailmassa", ja samalla huusiwat päämiehille ja jäädylle, että pitää laatia ankarasti laki wanhojen monopolien kuolemaksi ja uusien syntymisen estämiseksi.

Itse puolestani en woi muuta kuin yhtyä Amerikkalaisien wastalauseeseen monopolia vastaan ja kehoittaa kaikkia waltioita laatimaan ankarasti laki monopolien kuolettamiseksi.

Waan kehoittaisin kaikkia, jotka teollisuus tai tehdas yhtiöitä hommaa Suomessa, lähettämään työn ylihoitajan ensin Amerikkaan oppimaan tehtaiden työn tapoja ja myöskin oppimaan, kuinka teollisuutta kaupitaan. Mainitsen lyhykäisesti, että Amerikan tehdastyöt on niin järjestetty ja jaettu, että se pitäisi olla liukas mies, joka kerkiäisi Amerikan tehtaassa tupakkaa piippuun panna työn aikana, jos siihen lupaakin olisi. Waan walmiin tawaran he koettiwat saada kaikille tiedoksi ja tunnetuksi, joten ne laittoiwat tehtaisiin suuren konttorin ison kadun puolelle, jossa ensin kansaa liikkuu ja konttorin keskiosan siunseinät oli enimmästi lasista, joissa toisella puolella oli pakkaajat ja toisella puolella kirjurit sekä keskiosaan oli laitettu pitkät tiskit, jossa oli kaikista osa nähtävänä, kankaista pakka wahan auki ja pää riippumasja, että yleisö sai nähdä kaikki. Samalla siinä oli kohtelias henkilö, joka kysyttäessä ilmoitti mitä kukin laji maksaa ja samalla antoi pakkan tai enempi, kuinka kukin tahtoi ostaa. Afiamiehiä Amerikan tehtaast otti niin paljon kuin halukkaita ilmestyi, joten Amerikassa tawallisesti missä yhtiö tehtaan perusti, niin parin tai kolmen vuoden perästä siitä syntyi nätti kaupunki, jossa toisella tai kolmannella wuodella piti olla koulu, kirjasto, postifonttori ja pankki sekä rautatie.

Waan jos käyt Suomessa joku vuosi tehtaan perustamisen jälkeen katsomassa ja käyt taas jonkun kymmenen vuoden perästä, niin vähän löydät semmoisia tehtaita, jotka olisivat oikein näkyvästi isontuneet ja lisääntyneet, waan useimman näet alkupe- räisessä tilassaan. Mikä lienee syynä, kun ei kartu edistys? Minä otaksun, että siihen on syynä huono, ahdasmielinen ja kummallisesti rajoitettu uloskaup- paaminen. Mainitsen yhden kauppaamistawan, jota itse koin. Olin mielissäni kun Helsinkiin oli perus- tettu willafangastehdas, joita ennen oli waan tullut ulkomaalta miljoonien edestä. Menin tehtaalle kat- jomaan minkälaista kangasta siellä tehdään, ajatellen samalla, että nyt tätä aletaan myymään joka kaup- piaalle, joka waan pakan ottaa ja niin etsin konttoria. Sen löydettyäni tavotin mennä sisään, waan sinne en päässyt. Ovi oli niin jäässä ett'en sitä saanut auki ja sitte etsin toisia owia, waan niissä oli kai- kissa kirjoitus: „Sisäänpääsy kielletty." Wihdoin pi- halta löysin pikku rakennuksen, jossa oli nikkaria ja niiltä kysyin: „Eikö tehtaaseen pääse mistään sisään?" Miehet sanoivat, että konttoriin pääsee. Sanoin: „Sen owi ei aukene." He sanoivat: „Sinne pääsee wiereisestä owesta." Sanoin: „Siinä seisoo: sisään- pääsy kielletty." He sanoivat: „Siitä ne sentään käywät." Sanoin, että nyt täytyy mennä kielletystä owesta ja niin pääsin konttoriin. Siellä oli yksi mies, waan ei yhtään ripsua tehtaan teoksia, joten kysyin: „Missä saapi nähdä teidän teokianne?" Hän janoi: „Kenken konttorissa." Menin sinne ja kysyin:

„Saapiko nähdä tehtaan willafangasteoksia." He ky- sywät: „Ostatteko niitä?" Sanoin: „En, waan myy- sin niitä, kun olen matkustawa kalukauppias." He sanoivat: „Niitä ei myydä maakauppiaille, waan yh- delle pienissä kaupungeissa ja kahdelle isommis- sa." Tuon kuultuani oikein hämmästyin. Noin kaupiten ei ole ihme, että kaikilla walittawat Suomen teok- sia kalliiksi, kun niin monta saapi niiden hintoja korottaa ennen kun se pääsee käyttäjälle. Ensin tehdas mää- rää voittonsa, toiseksi walittäjä, kolmanneksi pikku kaupungin tukkukauppias ja neljänneksi määrää voit- tonsa kynnäröittäin myyjä käyttäjälle. Jos tehdas lähettäisi itse jokaiselle joka waan pakan tahtoisi os- taa, sillä hinnalla kun ensimmäiselle walittäjälle, niin sen tawarat menisi paljon enempi ulos, kun niitä käyttäjätkin saisi helpommalla, kun entisellä tawalla, monelta korotettuna.

Unionia tai työwäen yhdistyksiä oli Amerikassa toisikielillä isonlaisia ja Suomalaisetkin rupe- siwät siellä jossain paikoissa työwäen yhdistyksiä hommaa- maan, waan en koskaan kuullut heidän sanowan: minä olen sosialisti, ne näyttiwät inhoowan sitä „köl- liä", en koskaan kuullut heiltä wihan purkauksia wir- kamiehiä, kapitalistia, pappia eikä uskontoa vastaan. Ne ensin oja näytti ymmärtävän sen, missä on huo- not wirkamiehet, niin siinä ei ole hengelle eikä omai- suudelle turwaa. Ne näytti ymmärtävän sen, että missä on kapitalistia paljon, niin siinä syntyy teh- taita ja töitä paljon, joten kaikki saa rahaa kun tah- too työtä tehdä, ja ne näyttiwät tietävän senkin,

missä puhdas kristinoppi on ollut, niin ne kansat on parahiten edistyneet maailmassa ja ne kun on kristinopin hyljänneet, niin niille on tullut turmelus ja paheet wallan päälle, joten he woivat olla yhtä innokkaat kirkon kannattajat kun työväen yhdistyksienkin. Nyt en tiedä kuinka käy Amerikan Suomalaisen, kun Tanner piti ensimmäisen uskoa halveksiwan luennon, ennen kun sieltä lähdin, joka luento heti nosti melakan niin, että paikalla pitivät kokouksen, jossa kielivät häneltä huoneen, ett'ei Tanner saisi toista hurmaluentoa pitää. Ja nyt kun siellä kuuluu olewan Kurikkakin, joka Suomessa kuului uhanneen kaikki papit ja wirkamiehet sekä kapitalistit kufistaa ales olemattomiksi, waan itse saikin laputtaa. Senjälkeen koetti Mäkelä Kurikan kätyrinä wihan myrkyä sytyttää mainituille wirkamiehille ja kapitalistille, siksi kun sai laputtaa Kurikan jälessä. Waroitin karttamaan kaikkia Suomalaisia noita miehiä, niiden luennoita ja niiden lukemisia; ne on tawallisesti sellaisia, jotka sekottaa ja willitsee ihmisen oikeilta laduilta pois.

Mainitsin edellä, että monopolia vastaan olisi laadittawa ankara laki, ett'ei ne saisi ihmisiä orjuuttaa ja estää uusien liikkeiden syntymistä, esim. ankara laki tarwittaisiin siinä, missä kassu on sopinut jostain tehtävästä, ett'ei kolmas saisi millään tawalla siihen sekaantua, joten tässä kirjoitan kuwauksen. Jos tänä vuonna olisi ollut keski palkka noin 4 mark. rakennustöissä. Kohtuullisen palkan wuoksi on noin 10 teettänyt piirustukset ja saaneet luwan rakentaa

ja niin on päättäneet ne 10 ensi kowäänä rakentaa, waan sitä ennen on työmiesseura pitänyt kokouksen, jossa owat päättäneet, ett'ei yhdenkään pidä mennä työhön jos ei makseta vähintäänkin 7 mark. päivältä. Joka menee vähemmällä palkalla työhön, niin se on miehissä otettava pois ja annettava selkään. Tuon päätöksen kuultua 9 luopuu rakentamasta, waan 1 rakentaa, joka sattui olemaan päätetty rakentaa yleiseksi tarpeeksi. Tuon päätöksen wuoksi saisi $\frac{1}{10}$ osa työtä ja tätä korkeaa palkkaa, waan 9 jäisi ilman työtä ja palkkaa. Jos todellakin tuonlainen wäkiwalta tapahtuisi, että jotkut ryöstäisi isännältä tai työnantajalta sen miehen, jonka kanssa he owat kaupan tehneet ja riistäisivät wapauden mieheltä olla työssä niinkuin hän on sopinut, niin sellaiset wäkiwallan tekijät olisi ankarasti rangaistawat. Lakkojen teosjakin olisi hyvin punnittawa eikä waadittawa liian paljon, ett'ei wähenisi työt wastaisiksi. Eikä se woi muuta olla tuo alituinen wihan yllitys työmiesten lehdisissä ja lakkorillaukset kun töiden vähentämiseksi niin rakentamisessa kun tehtäisjakin ja samalla ehkäisewät uusien perustamisia sekä töiden wähyydestä hiljentyä kauppalikkeet ja rakentamisen wähyydestä kohoaa hyyryt. Joten kirjoitan päätteeksi wanhan sananlaskun, jonka luulen aina pitävän paikkansa: „Sowinto se rakentaa, waan riita ales hajottaa.”

Ulean lähtö tapahtuu Amerikkaan wäärän tiedon saannista, joten tähän kirjoitan yhden. Esim. Hel-singistä lähti eräs wäätäli Amerikan Kupariisaarelle tai Calumettiin Demograattien wallan aikana ja seu-

raavana keväänä kyhyi kirjeellä eräs Helsingin asemalla työskentelevä mies räätälistä, paljonko Calumetissä maksetaan työmiehelle päivältä. Sai vastauksen, että työmies saapi 5 doll. ja mestarit 7 doll. päivältä. Tällaisen kirjeen saatuaan hän lähti heti Amerikkaan ja kun pääsi Calumettiin, niin näki, että siellä oli satoja miehiä jouten kun eivät saaneet työtä. Ne joilla oli ollut onni saada työtä, niin saivat kaimannossa 1: 50 c. ja maan päällä 1 doll. päivältä. Tuon kuultuaan huomasi mies itsensä ankarasti pettyneeksi. Waan kun oli kalliin matkan tehnyt, niin piti koettaa saada työtä ja niin hän käveli noin kuukauden kaimannolta kaimannolle ja laukulta laukulle, waan työtä ei saanut, mutta sai kuulla, että englantia taitavilla on etuoikeus, joten alkoi lukemaan kielioppia, jota luki muutaman kuukauden, välillä käyden kyymässä työtä, waan ei saanut sittenkään, joten lopuksi hän laittoi patukan, jolla aikoi antaa räätälistä läksäiset. Räätäli huomasi tulon ja meni pakoon, joten säästy patukalta, waan mies lähti seuraavana päivänä takaisin ja kuuluu nyt woivan hyvin Helsingissä. Noita wääriä tietoja kuulin walittawan useammankin saaneen, esim. ilmoittivat kirjeellä sen korkeamman palkan, mitä joku oli joskus saanut, waan ei sitä, että paikkakunnalla on ennestään miehiä enempi kun tarwitsi. Minä kuljin kuutena wuotena yli 50 työpaikkaa, waan en tawannut sitä paikkaa, jossa olisi puuttunut, waan yli tarpeen oli joka paikassa miehiä.

Takaisin matkustamisesta ei ole tarwis tarkem-

min kertoa. Se olisi tietysti samanlaista, jos samalla laiwalla olisi kulkenut. Kun kuljimme takaisin Lontoon kautta niin kerron wähän. Ennen lähtöä menin New-Yorkin Suomalaisen merimieshuoneille saamaan osoitetta Lontoon merimieshuoneille ja sen sainkin. Lähtöhommissa kävin usea kerta merimieshuoneilla, jossa oli hyvä maallikko apulainen ja luffari, jotka olivat joka päivä huoneilla ja toinen oli aina walmiss johdattamaan ja tulkitsemaan matkustaville. Siinä tulin huomaamaan sen huoneen tarkeyden että se on hyvä olemassa ja samoin asioimiskonttorit awustaa kaikkia matkustawia. Lähtö tapahtui Lokakuun lopulla w. 1899, aamulla päivän waljetessa. Laima oli juuri kuin linna ja ahkeraan se näytti kulkewan. 12 wuorokautta se matka kesti New-Yorkista Lontooseen. Puoli wuorokautta ennen tuli pieni lintu laiwalle, josta merimiehet sanoivat, että maa on lähellä. Niin olikin. Tulimme sitte Lontoon kanaanliin, jossa oli ilkeä wesi. Kannat oli kahden puolen laiwoja ja mustia makasiinia täynnä. Sitä kuljimme wielä noin puoli wuorok. ennen kun pääsimme lähemmäksi Suomen merimieshuonetta, jossa sitte nousimme maalle erään suuren teurastushuoneen edustalle, jonka esiholwiin saimme panna tawaramme ja minä jäin niitä wahtimaan sekä poika meni merimiesmaallikko apulaisen tykö kuulustamaan kortteeria. Hän tuli takaisin, sanoen: „Ei hänen tykönäen saa kortteeria“, joten jätin pojan wahtiin ja lähdin itse noin parin wirstan matkalle ennen näkemättömiä teitä saman tykö. Jos New-Yorkissa tapasin hyvät awus-

tajat, niin kyllä Lontoossa tapasin jänkän, ei se edes antanut tuoda arkkua tykönsä, että kahden olisi ollut parempi etsiä yösijaa. Ei muuta: lähdin marssimaan I wirstan papin tykö, joka oli kohtelias ja innokas avustamaan. Ensihätää hän kirjoitti osoitteen likimpään ja halwempaan hotelliin ensi yöksi ja sitte käski seuraavana päivänä tykönsä, että saadaan neuvotella miten paremmin sopii. Sitte lähdin rantaan tapamaan poikaa, waan matkalla saavutti pimeä, joten en löytänyt sitä jolaa missä poika oli ja niin kävelin lähes kaksi tuntia pimeitä rantasolia tuskasta kuumana ajatellen, jos vielä murhaawat tai ryöväiwät pojan tuolla yffinäijessä kiviholwisja. Ei muuta, kun koettaa saada ihmisiltä apua ja samalla löysin pikkupoliisikonnttorin ja siinä panin kaikki engelskantaitoni, että pidin saaman poliisin ymmärtämään asiani ja hän ymmärsi sekä lupasi tulla oppaaksi ja samalla näytti pitkää topattua penkkiä, jossa saattaisi maata yötä ja heti lähdettiin. Ovesja tuli Sakjalainen vastaan, jolta poliisi kysyi, eikö hän tahtoisi antaa meille kortteeria. Sakjalainen katsoi ensin minua ja sitte kysyi mistä olen. Sanoin olevani Suomesta. Tähän hän heti sanoi, että Suomalaiset ainakin saa meillä kortteerin. Kysyin mitä maksaa wuorok. hengeltä. Hän sanoi: „3 penssiä hengeltä, waan Suomalaiset saawat olla 5 penssillä kaksi eri kammarissa“, ja nyt lähdettiin. Sakjalainen toimitti vielä karrymiehen neljänneksi ja pian se poika oli löydetty arkun päällä nukkumassa. Ryhtäsin pojan ylös, sanoen: „nyt mennään kortteeriin“, josta pojan

filmät lewahtiwat ideoiksi ja heti laittamaan kampsuja karruille ja niin mentiin Sakjalaisen tykö, joka toimitti heti kunnan iltasen ja hyvän wuoteen kammariin, jossa ilolla käytiin lewolle murheen päälle. Meinin sitte papin tykö ja ferroin, miten illalla tapahtui. Hän sanoi: „Sumala antaa meille joskus murhetta, waan Hän woi sen myöskin ilolla palkita.“ Sitte hän käski meitä kolmentena päivänä päivälliselle ja sitte hän lupasi antaa warmen osoitteen millä paikoilla Suomen laivat tavallisesti seisoo rannalla. Seuraavana päivänä kuljimme Sakjalainen oppaana Lontoota katsomassa, josta nyt wähän mainitsen, että niissä omissa, joita katselin, en paljon miellyttävää löytänyt, enemmästään waan kaikkialla matalia rakennuksia ja se näytti kowin ikäwältä että waan hevoset oliwat näin kulettamassa katuwaunuja. Kun mentiin Runinkaan linnan lähelle, niin nähtiin silta rakennetuksi kanaalin yli, linnan siwukadun kohdalle, jota siltaa katsellessa outokin huomasi, että sen rakentamiseen oli saatu paljon rahaa mahtumaan. Kun mentiin sillan yli linnan kohdalle, niin aloimme katsella linnaa, waan sen katsominen oikein tyripisti, että täytyi ajatella: tuommoinen rotkolokki on löydetty Runinkaan talon paikaksi ja kun katseli rakennusta, niin joutui mieleen, ett'ei rakentajilla ole ollut kauneuden aistia, sen siinä waan näki, että iso talo oli rakennettu pienistä, harmaista kivistä. Sitte käytiin katsomassa linnan läheltä kaupunkia, waan siellä tawattiin kapeita ja lyhykäisiä katuja kaikkiin ilmansuuntiin menewiä ja kadun siwut oli rakennettu tii-

lillä talo taloon kiinni, joten se oja tuntui synkältä. Sitte mentiin taas pastori Enkwistin tykö, jolla oli osoite valmis Suomen laivain asemasta ja sitte merimieskirkkoon, jossa hän piti selwän ja walaisewan saarnan, joka ei woi kaikilta unohtua milloinkaan, joten ajattelin: sinun pitäisi tulla Helsinkiin takaisin, niin pienestä seurakunnasta pois isompaan.

Osoitteen avulla etsimme Suomen laivaa, jonka pian löysimmekin ja heti jowittiin katteinin kansja Suomen matkasta. Wiettiin määrättyä aikana kapineet laivaan ja se lähti yöllä matkaan. Alusja käwi matka hywin, waan kun tultiin Pohjanmerelle, niin nousi myrsky, joka kesti 2 wuorok. niin että wähän takaa löi suuret aallot laivan yli niin, että joka isonnan laineen alle luuli laivan jääwän kokonaan, waan aina waan se sieltä ylös selkisi ja isoin oja wäestä tuli merikipeiksi. Itämerellä kulettiin jotenkin hywin. Wihdoin merimiehet ilmoittiwat, että Helsingin tornit alkawat näkyä. Silloin tuli heti lähtö kannelle, eikä sitte hytissä malttanut ollakkaan. Noita tuttuja paikkoja täytyi waan katjella, jotka tekivät niin waltawan liikutuksen 6 1/2 wuoden perästä jälleen näkemisellä. Jopa viimeinkin päästiin rantaan hienon sateen tuhuuttaisja. Rannalla oli yksi poikani, jota emme tahtoneet tuntea. Sitte nostettiin kapineet kärrylle. Pojat lähti käyden ja minä hewojella, wilkkuen kahden puolen mitä uutta oli syntynyt ja sydän tykytti kowasti perheen jälleen näkemistä ja jouduttiin yht'aikaa asunnolle. Suoneeseen mentyä perheen kohtaaminen synnytti humanin, että ilmestyi itku ja ilo yht'aikaa.

Mainitsen wielä, että wiime wuodella Amerikasja ollessani tuli Suomesta paljon enempi nuoria miehiä Amerikkaan kun edellisillä wuosilla, joten kysyin: „Eikö Suomessa nyt ole anfiota, kun sieltä on niin paljon tullut?“ He sanoiwat: „Ei sen wuoksi, waan eihän sitä wiitsi solttuna aikaansa häwittää.“ Toiset sanoiwat: „Suomen taiwas on musta.“ Sanoin heille: „Teidän lähtönne on ollut liian halpamielistä ja ajattelematointa, niinkuin sen miehen, kun on menossa pelloille työhön ja näkee puolitiesjä mustan pilwen, joten kääntyy takaisin ennenkun on pisaraakaan sataranut.“ Ja kun olen kuullut monen pahoittelewan kun on lähteneet arwan nostettua tai nostamista pakoon, niiden olen kuullut kaikkein enin saaneen itkun kansja pahoitella, jotka owat jättäneet sulaksi tehdyn maan ja owat menneet Amerikan korppeen uutta tekemään.

Päättän kirjoitukseksi näillä tutuilla sanoilla: „Oma maa mansikka, waan wieras maa mustikka.“

Selityksiä:

rammari = kärrääjä.

mainari = irti louhija.

yhteiset kattilat = hywäntef. seur. toimeenpanemat.

ARK. NO 40 / 1997
RATHA CA

SIIRTOLAISUUSINSTITUUTTI
MIGRATIONSINSTITUTET
Piispankatu 3
20500 Turku ☎ (02) 251 7536
Fax (02) 253 3460

